

KİŞİLİK VE BENLİK KAVRAMI

İÇİNDEKİLER

- Kişilik Gelişimi Kuramları
 - Psikoseksüel Gelişim Kuramı
 - Psikososyal Gelişim Kuramı
 - İnsancıl Gelişim Kuramı
- Çocukta Gerçek Benlik Kavramını Etkileyen Aile Faktörleri
 - Anne Baba Tutumları
 - Kardeş ayrımı
 - Çocukta cinsiyet ayrımı

HEDEFLER

- Bu üniteyi çalıştıktan sonra;
 - Kişiliği tanımlayabilecek,
 - Kişilik kuramlarının özelliklerini kavrayabilecek,
 - Kişilik gelişimini öğrenebilecek,
 - Benlik kavramını ve gelişimini anlayabilecek,
 - Kişilik gelişiminde anne baba tutumlarının ve doğru yaklaşımın önemini kavrayabileceksiniz.

ATATÜRK
ÜNİVERSİTESİ

ATA-AÖF

ÇOCUK PSİKOLOJİSİ
VE RUH SAĞLIĞI
Yrd. Doç. Dr. Sibel
AŞİ KARAKAŞ

ÜNİTE

1

GİRİŞ

Kişilik, bireylerin düşünce, duygu ve davranış gibi psikolojik tepkileri, farklılıkları belirleyen sadece yaşanan an, içinde bulunulan biyolojik durum veya sosyal ortam ile açıklanamayan biçimde süreklilik gösteren özellikler ve eğilimler olarak tanımlanmaktadır.

Kişilik, psikolojik tepkilerin göreceli olarak önemli ve kalıcı yönlerini içermektedir. Birçok kuramcıya göre kişilik bireyle ilgili zihinsel, duygusal, sosyal ve fiziksel açıdan nerdeyse hemen her şeyi kapsamaktadır.

Her bir gelişim kuramı, insan gelişiminin bir alanına odaklanmış, genel olarak diğer alanlarla da gelişimi bütünleşmiştir. Kişilik ile ilgili birçok kuramın birleştiği görüşlerden biri, yaşam sürecinde çocukluğun ilk 5-6. yılının kişiliğe etkisinin büyük olmasıdır. Temel ihtiyaçlarını toplumla çatışma haline düşmeden karşılayabilen insanların psikolojik bakımdan sağlıklı oldukları belirtilmiştir. Doğuştan gelen genetik özellikler ve çevresel faktörlerin etkileşimi, uzun bir büyüme-gelişim sürecinde kendine özgü bir kişilik ortaya çıkarmaktadır.

Birey, çevreden aldığı geribildirimlerle dayanarak toplumsal etkileşimlerle benliğini geliştirir. Benlik, kişiliği biçimlendiren en temel özelliklerden biridir. Benlik kavramı, bireyin kendisiyle ilgili tutum ve inançlarını içerir. Benlik, kişinin ne olduğu konusundaki görüşlerinin yanı sıra, ne olması gerektiği ve ne olmak istediği konusundaki görüşlerini de kapsar. Bu nedenle, benlik kavramının oluşumunda çevresel faktörler çok önemlidir.

Kişinin geliştirdiği benlik kavramı hem soyaçekimin hem de çevrenin etkisi ile ortaya çıkmaktadır. Hiçbir çocuk benlik kavramına sahip olarak dünyaya gelmez. Çocuk çevresiyle olan etkileşimi sonunda kendisi hakkında olumlu ya da olumsuz kanılar ve düşünceler geliştirmektedir. Çocuğun olumlu bir benlik kavramına sahip olması, kendisiyle ilgili düşünce ve duyguların olumlu olduğunu göstermektedir.

Çocuk büyüdükçe çevreden daha çok sayıda mesaj alırken, davranışları da büyükler tarafından değerlendirilmeye başlanır. Çevrede duyduğu bu sözlerle dayanarak kendisine ilişkin bir resim, bir imge oluşturmaya başlar. Bir yaşına geldiğinde "benlik bilincinin" temeli oluşur. Dört beş yaşına geldiğindeyse kendisi hakkında oldukça tutarlı, iyi veya kötü bir kanı geliştirir ki, bu kanının izleri ömür boyu etkisini sürdürür.

İnsan gelişimi fiziksel, zihinsel, sosyal ve ahlak gelişimi gibi çeşitli temel boyutlardan oluşan karmaşık bir süreçtir.

KİŞİLİK GELİŞİMİ KURAMLARI

İnsan gelişimi fiziksel, zihinsel, sosyal ve ahlak gelişimi gibi çeşitli temel boyutlardan oluşan karmaşık bir süreçtir. Her bir boyut arasında karşılıklı bir ilişki bulunmaktadır.

Kişiliğin gelişim sürecini açıklamak için çok sayıda kuram geliştirilmiştir. Bu kuramların hepsi birbiriyle ilişkili olsa da farklı bakış açılarıyla bu karmaşık süreci açıklamaya çalışmışlardır. Her bir gelişim kuramı, insan gelişiminin özellikle bir

alanına odaklanmış ve bu gelişimi genel olarak diğer alanlarla da bütünleştirerek açıklamışlardır. Bu ünite de psikoseksüel ve psikososyal gelişim kuramlarını ele alacağız.

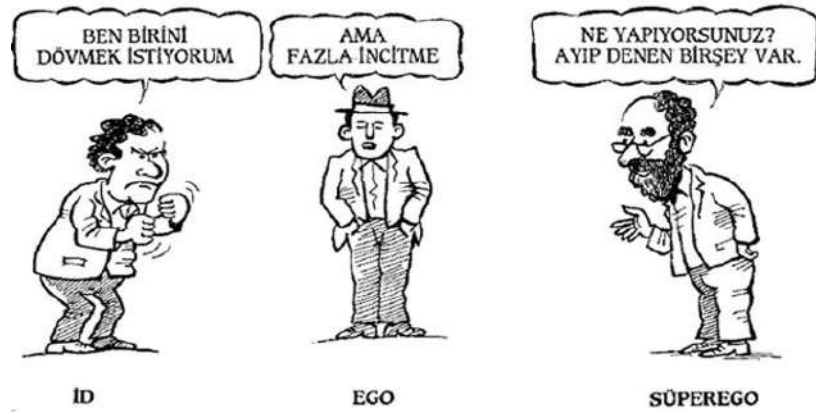
Psikoseksüel Gelişim Kuramı

Sigmund Freud tarafından ortaya atılan psikoanalitik yaklaşıma göre kişilik, id (altbenlik), ego (benlik) ve süper ego (üstbenlik) olmak üzere üç ana yapıdan oluşmaktadır. İd, kişiliğin biyolojik parçasıdır ve insanın doğuştan sahip olduğu tüm dürtülerinin kaynağıdır. Freud'a göre insan cinsellik ve saldırganlık olmak üzere doğuştan getirdiği iki temel eğilime sahiptir. Ego, kişiliğin düzenleyici, denge ve uyum sağlayıcı parçasıdır. Freud, egonun dış dünyanın etkisi altında altbenliğin bir parçası olarak geliştiğini ve altbenlik ile dış dünya arasında arabuluculuk yaptığını ileri sürmüştür. Kişiliğin ahlaki yönü olan süperego ise, bireyin davranışlarının doğru olup olmadığına karar verip toplum tarafından onaylanan değer yargılarına göre davranmasını sağlar. Süperego, çocukluk devresinde, çocuğa ailesi ve toplum tarafından aktarılan geleneksel değerlerin etkileşimi sonucu gelişir, ödül ve cezalarla pekiştirilir. Bu üç bölüm birbirleriyle bütünleşerek, dinamik bir bütün olan kişiliği oluşturmaktadır.

Örnek

- İd: "Hemen şimdi istiyorum!"
- Ego: "Koşullar uygunsa sana istediğini verebilirim."
- Süper-ego: "Bu yaptığın doğru, aferin sana!" ya da " Bu yaptığın yanlış, utan kendinden!"

Resim 1.1. Kişilik-İd-Ego-Superego

Freud'un "psikoseksüel kuramı" daha çok çocukluk yaşantıları ve travmalarının gelecek yaşama olan etkisi üzerinde durmuştur. Her dönemin ana belirleyici özelliği, cinsel yönden birincil derecede duyarlı bölgedir ve her evrenin yetişkin kişiliğine bir etkisi olduğu için bu dönemlere *psikoseksüel gelişim dönemleri* denir. Burada 0-18 yaş çocukluk dönemleri ele alınacaktır.

Psikoseksüel gelişim dönemleri;

- Oral Dönem (0-1 yaş)
- Anal Dönem (1-3 yaş)
- Fallik Dönem (3-6 yaş)
- Gizlilik (Latent) Dönemi (6-12 yaş)
- Ergenlik Dönemi (12-18 yaş)

Psikoseksüel gelişim dönemlerinden ilk üçü *pregenital dönemleri* oluşturmaktadır. Freud'a göre kişilik gelişmesinde pregenital dönemler büyük önem taşımaktadır. Çocuk bu dönemlerde bütün önemli kişilik özelliklerinin temellerini geliştirmektedir. Bu dönemlerin herhangi birinde saplantı olması mümkündür. Saplantı ya o dönemde fazla doyum sağlama ya da aşırı engelleme sonucunda olabilir. Belirli bir dönemde saplananlar o döneme ait özelliklere sahip olacaktırlar.

Oral dönem (0-1 yaş)

Bütün çocukların geçtiği birinci dönem oral dönemdir. Hayatın ilk 12 ayını içine alan bu süre içinde *ağız, dudaklar ve dil* cinsel yönden birincil derecede duyarlı bölgelerdir. Oral dönemde çocuk dışarıdan verilecek bakıma ve korunmaya bağımlıdır.

Bu dönem *id*'in egemenliği altındadır. Doğal dürtülerin hemen doyurulması, gerginliğin hemen giderilmesi çocuğun en başta beklentisidir. Ağız bölgesinde odaklanan oral deneyimler; emme, çiğneme, yeme, ısırma, tükürme açlığın giderilmesi biçimindeki bir doyumun sağlanmasına yöneliktir. Çocuğun ilk sevgi nesnesi annesidir. Çocuk hayatı boyunca annesinin memesini başka nesnelerde yeniden bulur.

Oral dönemde çevresel koşullara ve biyolojik yapıya bağlı olarak, aşırı doyurulma ya da aşırı doyumsuzluk içinde kalma yüzünden çocuk sonraki dönemlerine ilerleyemeyebilir. Bu nedenle yetişkinlik yaşamında da oral dönem özelliklerine fazlaca tutunabilir. *Aşırı, ağızcılık (oburluk), aşırı bağımlılık, alıcılık, edilgenlik* baskın olursa bu davranış özellikleri *oral saplanma* belirtileri olarak yorumlanabilir. Böyle bir kişi başkalarından almaya alışmış, aşırı isteyici ve bağımlı kişilik özellikleri gösterir.

Oral dönemin davranışsal özellikleri

- İçer-alım ve beslenme yalnız ağız yoluyla değil, bütün duyu organları ile olur (organizmanın biyolojik besinler ve uyarılarla beslenmesi)
- Gereksinimlerini önce tüm bedeniyle dışa vururken, giderek tepkileri ayrımlaşır ve isteklerini daha özgül biçimde iletebilme yetileri kazanır.

Örnek

- Çocuk 5 ayından itibaren hareketleri, yüz ifadesi, ağlama şekliyle acıktığını ya da uyumak istediğini kendine özgü bir biçimde belli eder.

Oral dönemde çocuk dışarıdan verilecek bakıma ve korunmaya bağımlıdır.

Çocukta aşırı, ağızcılık (oburluk), aşırı bağımlılık, alıcılık, edilgenlik baskın olursa bu davranış özellikleri oral saplanma belirtileri olarak yorumlanabilir.

- Çocuk kendisine sürekli bakım ve korumayı sağlayan kişi ve kişilere bağlanır. Bakım verende de karşılıklı bir bağlanma oluşur.
- Bakıcının sürekliliği ve bakımın niteliği çocuğun kendini ve çevresini algılamasında ilk yapı taşlarını (temel güven duygusu) oluşturur. Güven duygusu insan ilişkilerinin temelini oluşturur. Bu dönemde bakım veren kişiyi ihtiyaç duyduğu anda (acıktığında, uykusu geldiğinde vs.) yanında bulamazsa kendini güvende hissedemez.

Anal dönem (1-3 yaş)

Freud, yaşamın ikinci yılını anal evrenin başlangıcı olarak adlandırmıştır. Bu evrede çocuğun hem dışkıyı tutmaktan hem de dışkılamaktan haz aldığı ileri sürmüştür. Bu hazlar, çocuğa tuvalet eğitimi vermeye çalışan anne ve babasıyla çatışmasına neden olur.

Anal dönem içinde, çocuk, cinsiyet farklarını ve toplum içinde farklılaşan rollerini de algılamaya başlar. Erken anal dönemde ego, geç anal dönemde ise süperegö gelişmeye başlar. Her iki dönemde de bireyin nesnelerle olan ilişkisi *kendine dönüktür*. Bu dönemdeki saplantılar sonucu ileriki yaşlarda bireyde takıntılı düşünceler, eşcinsellik, düşünce bozuklukları (sanrılar (kendini peygamber sanma gibi)), paranoid sendromlar (saplantılı kuşkular) gibi ruhsal bozukluklar görülebilir.

Anal dönemde çocuk ayrışma, bireyselleşme (separation -individuation) ve otonomi kazanma çabası içine girer. Anal dönemin başarılı bir şekilde sonlanması kişisel özerkliğin gelişmesini, bağımsızlığı, suçluluk duymadan kişisel girişimcilik kurma yeteneğini sağlar. Freud, tuvalet eğitiminde annenin katı ve baskılı tutumun, çocuğun dışkısını tutmasına ve ileriki yaşlarda, çok düzenli olma, kendisini küçük görme hissi, inatçılık, bildiğini okuma, tutumluluk ve cimrilik şeklinde kendini gösterebileceğini iddia eder. Freud *anal zorlantılı kişiliği*; temizliğe, düzene aşırı düşkün olma, *otoriteye kızgınlıkla beraber güven duyma* olarak tanımlanmıştır

Anal dönemde bebek ayrışma, bireyselleşme ve otonomi kazanma çabası içine girer.

Anal dönemin davranışsal özellikleri

- Çocuğun devinim(düşüncenin başlaması, değişmesi, hareketliliği), konuşma ve zihinsel yetilerinin gelişmesi ile yatay varoluştan dikey varoluşa; bağımlı varoluştan özerk varoluşa doğru önemli adımlar atar. Örneğin, ayağa kalkmak ve yürüyebilmek, çocuğun anne kucağından çevreye doğru uzanması; yatay ve bağımlı varoluştan, dikey ve hareketli, özerk varoluşa geçişin ilk adımlarıdır.
- Birbirine karşıt dürtü ve eğilimler yoğunluk kazanır; algılanır, bunlara karşı çevrenin düzenleyici, kısıtlayıcı önlemlerine tepki gösterilir –ilk özerklik savaşımıdır.

Örnek

- Bu dönemdeki çocukları istediği bir şeyi elde etmek için ağlayarak, bağırarak direnirler.

- Çevre beklentileri, iyi-kötü, doğru-yanlış, onaylayan-onaylamayan tutumları öğrenilmeye başlar. İlk cezalar ve tepkilerdir. Bu dönemde onaylanan hareketler doğru, onaylanmayan cezalandırılan hareketler yanlış olarak algılanır.
- Tuvalet eğitimi ve bununla ilgili özerklik tepkileri ortaya çıkar.

Fallik dönem (3-6 yaş)

Freud, çocuğun fallik dönemdeki cinsel ilgi ve eylemlerini yetişkin insandaki cinsel yaşamın bir öncüsü, çocuksu bir benzeri olarak görmüştür.

İki buçuk üç yaşlarına giren çocuğun düşünce dünyasında, giderek artan biçimde, yeni ilgi alanları oluşur. Bunların en önemlisi cinsel ayrılıkları ile ilgilidir. Çocuğun dikkati cinsel organlarına, bunların anlamlarına yönelir. Psikoseksüel kurama göre ilk iki dönemde cinsel dürtünün doyurulması ağız ve anal bölgenin işlemleri ile ilgili iken, iki buçuk üç yaşından başlayarak artık cinsel organın kendisi cinsel haz bölgesi olmuştur. Psikanalitik kuramda fallik dönemin önemli iki sorunu *İğdişlik korkusu*, *oedipus ve elektra karmaşası*dır.

İğdişlik Korkusu (castration fear): Fallik dönemde, erkek çocuk için penis, erkek çocuğun bütün benliği ve varlığı ile eşdeğer bir anlam ve önem kazanmıştır. Toplumsal tutumlarında desteği ile erkek çocuğu kız çocuktan ayıran bu değerli, 'üstün' organla ilgili olarak çocuk zihninde bir takım korkular geliştirir. Kız çocukta penis olmadığını fark edince, penisinin kendisinde de yok edilebileceği kaygısını yaşar. Ayrıca, ailede ve toplumda, çocuğun yaramazlıklarına, penisi ile oynamalarına, gece işemelerine karşı bir ceza olarak penisin kesileceği sıklıkla söylenir. Bu biçimdeki korkutma, bu yaşlara yapılan sünnet olayı, penise bir zarar geleceği, ceza olarak penisin kesilebileceği korkusunu uyarır. Bu korku 'İğdişlik korkusu' olarak tanımlanmaktadır.

Oedipus ve elektra karmaşası: Fallik dönemin önemli bir gelişmesi de oedipus çatışmasının çözülmesidir. Her kişinin ilk sevgi nesnesi kuşkusuz annesi ya da annesi yerine geçen biridir. Bu dönemde de anne, kız ve erkek çocuk için bir sevgi nesnesidir. Ancak, artık kız ve erkek çocuğun sevgi ilgisinde bir takım değişiklikler olur. Daha önceki dönemlerde kendisine bakan ve cinsel anlamı olmayan anneye karşı bir bağılılık duyarken, fallik dönemde bu sevgi nesnesi karşı cinsten bir kişi olarak görülmekte; böylece ilişki cinsel bir anlam yüklenmektedir. Üç yaşlarından başlayarak, bazen de daha erken, çocuk karşı cinsten yakın kişiye cinsel duygularla yaklaşır. İşte, Freud bu dönemde erkek çocuğun annesine özel bir sevgi ile yönelerek, babası ile de yarışmaya girişmesi ve ondan nefret etmesi olayına **Pozitif Oedipus Karmaşası** adını vermiştir. Oedipus kompleksinin ters yönde gelişmesi; yani erkek çocuğun babayı arzulayıp anneyi rakip görmesi, ya da kız çocuğun anneye bağlanıp babayı rakip görmesi ise **Negatif Oedipus Karmaşası** olarak tanımlanmaktadır. Kız çocuklarının babaya olan aşırı ilgi durumuna ise **Elektra Karmaşası** adı verilmektedir.

Fallik dönemin davranışsal özellikleri

Freud, çocuğun fallik dönemdeki cinsel ilgi ve eylemlerini yetişkin insandaki cinsel yaşamın bir öncüsü, çocuksu bir benzeri olarak görmüştür. Bu dönemde:

- Devinim (düşüncenin başlaması, değişmesi, hareketliliği) ve ruhsal yetilerde hızlı gelişim olur ve bu yetiler, bilinçli amaçlar için kullanılabilir. Örneğin; yürüme artık yürümek için değil, bir yerden bir yere ulaşmak içindir.
- Her türlü yaşantıya oyun, devinme ve öğrenme tutkusu egemen olur. Bu duruma örnek olarak, çocukların meraklarını gidermek için sürekli sorular sorması verilebilir.
- Ben–merkezcil var oluştan toplumsal ilişkilere dönük davranışlara geçilir. Örneğin; sürekli isteyen çocuğun paylaşmayı öğrenmek zorunda kalması.
- Cinsel ayrılıkların bilincine varılır, cinsel ilgiler ve düşlemler başlar. Örneğin; kızların kızlarla oynaması, yani çocuğun hem cinslerine yönelmesi.
- Oedipal bağlanma ve çatışma, iğdişlik korkuları yaşanır.
- Devingenlik, öğrenme ve cinsel meraklara karşı toplumsal yasaklarla karşılaşılır. Örneğin; çocuğun hareketliliğine karşı “yapma, kırma, dökme” gibi müdahalelerle bulunulması.
- Özdeşim yaparak büyüme ilgisi gelişir, büyüklük özentiler, çocuksu girişimlerde bulunulur. Örneğin; çocuğun anne veya babasını taklit etmesi.

Gizlilik dönemi (6-12 yaş)

Bu dönemde çocuk cinsiyetle ilgili konulardan hoşlanmaz ve kendini daha çok oyuna verir. Çocuklar sevgi gösterilerini ev dışında arkadaşlarına yöneltirler. Çocuklar, cinsiyet rol kimliğine güçlü bir ilgi duymaya başlarlar. Oyun gruplarının aynı cinsiyetteki çocuklardan oluştuğu gözlenir.

Gizlilik (latency) dönemin davranışsal özellikleri

- Motor ve zihinsel yetilerde ilgi ve beceri anlamları belirginleşir. Örneğin; matematik veya okuma-yazma gibi alanları öğrenebilecek düzeye gelmiştir.
- Bilişsel yetiler ve duygusal tepkilerde geçerlilik ilkesi egemenlik kazanır. Bilişsel yetilerde ve düşüncede büyüsel animistik, dürtüsel özellikler azalır. Zaman ve uzay kavramları, neden-sonuç bağlantıları gerçeğe yaklaşır. Soyutlama, kavramsallaştırma ve genelleme yetileri gelişir. Duygusal tepkilerde denetim oluşur. Örneğin; çocuğun bir şeyi almak istediğinde ağlamaları ve tutturmaları bu dönemde azalmış ya da hiç yoktur.
- Çocuğun öğrenme merakı artık toplumsal beklentilere, yani o toplum için geçerli öğrenme alanlarına yoğunlaşır. Örneğin; çocuk artık cinsellikten ziyade okuma-yazma gibi etkinliklere yönelik alanlara yoğunlaşır.
- Yetişkin yaşama geçiş için beceriler kazanma yolunda çabalar gelişir. Örneğin; okul kantininden kendi parasıyla küçük alışverişler yapmaya başlar.
- Oyun etkinlikleri çocukluk düşlemlerinden sıyrılıp, beceriler ve başarılar kazanmaya yönelik eylemlere dönüşür. Örneğin; oyunlarda öğretmen olma ya da aşçı olup yemek yapma gibi.
- Arkadaşlıklar ve dostluklar oluşur.

Ergenlik döneminde hızlı fiziksel gelişme ve buluğa erme ile içsel cinsel dürtüler artmaktadır.

Ergenlik dönemi (12-18 yaş)

Genital dönem adı da verilen bu dönem yaklaşık 12 yaşından sonra başlar. Ergenlik döneminde hızlı fiziksel gelişme ve buluğa erme ile içsel cinsel dürtüler artmaktadır. Ergen ebeveynle ilişkilerini düzenlemek, çatışmalarını çözümlmek ihtiyacıdır. Bu dönemde, davranış kazandırma zorlaşabilir. Ebeveynler ve öğretmenler, ergene karşı anlayışlı ve saygılı davranarak, problemlerini çözümlmede yardımcı olabilirler.

Ergenlik Döneminin Davranışsal Özellikleri

Ergen, kişiliği için sürekli taşımak istediği bir kimlik geliştirmeye çalışır.

Ergen bir birey olarak kabul edilebilmek için bir kimlik oluşturmak çabası içindedir. Kimlik oluşturma sürecinde ergen olumlu ya da olumsuz birçok davranışı dener. Bunun için toplumda göz önündeki kişilerle özdeşim kurar. Akran bu grupları bu dönemde kişilik gelişiminde çok önemlidir. Örneğin bu dönemde ergen sadece bir akran grubuna kabul edilmek için sigara ya da madde kullanmaya başlayabilir.

Psikososyal Gelişim Kuramı

Psikososyal gelişim kuramı Erik Homberger Erikson tarafından geliştirilmiştir. Erikson, gelişimde cinsiyetin yerine toplumun etkisi üzerinde yoğunlaşmış ve gelişimi yaşam boyu incelemiştir. Gelişimin, bireyin içinde yaşadığı toplum ve kültürden önemli derecede etkilendiğini ileri sürmüş ve insan hayatını her birine özel bir psikolojik bunalımın eşlik ettiği sekiz dönemde incelemiştir. Erikson'a göre, kişilik, bu sekiz dönemin tümünde de gelişimini sürdürür ve bir dönemde olumsuz yaşanan denge, uygun çevresel şartlar sağlandığı taktirde, bir sonraki dönemde olumlu yöne geçebilir. Erikson'a göre her dönemde bir takım krizler yaşanır. Bu krizlerin sonucunda kişilerin bir takım görevleri yerine getirmesi gerekir ve birtakım özellikleri kazanması beklenir. Kazanılacak özelliklerle ilgili olarak iki aşırı uç sağlıklı görünmemektedir. Erikson psikososyal gelişim dönemlerini kazanılması gereken özellik ve yaşanan krizlerle adlandırmıştır. Psikososyal gelişim dönemleri hayat boyu sürmektedir. Burada 0-18 yaş çocukluk dönemleri ele alınacaktır.

Psikososyal Gelişim Dönemleri

- Temel güvene karşı güvensizlik (0-1 yaş)
- Özerkliğe karşı kuşku ve utanç (1-3 yaş)
- Girişkenliğe karşı suçluluk (3-6 yaş)
- Çalışkanlığa karşı aşığılık (6-12 yaş)
- Kimliğe karşı rol karışıklığı (12-17 yaş)

Temel güvene karşı güvensizlik (0-1 yaş)

Bireyin psikolojik olarak sağlıklı olması için temel olan birçok ön koşul içerisinde "temel güven duygusu" nun olması gerekmektedir. Doğumdan sonraki ilk bir yıl içinde, bebekler ana-babalarıyla ilişkilerinin sonucu ya temel güven

Psikososyal gelişim,
hayat boyu
sürmektedir.

duygusu kazanır ya da güvensizlik geliştirir. Temel güven duygusu, diğer kişilerin bizimle ilgili olumlu duyguları olduğu, onlara inanabileceğimiz, güvenilebileceğimiz, yardım alabileceğimiz, diğer kişilere bağlanabileceğimiz gibi olumlu duygu ve düşüncelerin temelini oluşturur. Güvensizlik ise diğer kişilere karşı olumlu duygu ve düşünceler geliştirmeyi engeller ya da sınırlar. Bu temel yapı, bireyde uyumsuz ve normal dışı davranışların kaynağı olarak kabul edilir. Örneğin güven duygusunun oluşmadığı kişiliklerde iletişim problemleri ya da ruhsal bozukluklar daha sık görülmektedir.

Özerkliğe karşı utanç ve şüphe (1-3 yaş)

Bu dönemde, çocuk kendi başına yürümeye, yemeğe ve konuşmaya başlar. Böylece bebek bağımsızlık duygusu içinde kendi irade ve isteğiyle girişimlerde bulunabilmektedir. Çocuklar inatla bir şeyi eline alır, inatla onu savunur, korur ve istemedikleri şeyleri inatla fırlatırlar. İstedikleri şeyi de ellerinden almak veya vermemek zordur. Ağlamadan gülmeye, sevinçten kızgınlığa bir anda geçerler.

Bu dönemde çevre ve ana-babanın yoğun baskısı ve engellemeleri ile çocuk kendini sürekli **suçlu** hisseder, bu sonuç bireyde utanç duygusunun yerleşmesine neden olacaktır. Örneğin, "dokunma, yapma" gibi kısıtlamaların sürekli yapılması çocukta "kötü bir şey yaptım" şeklinde yorumlanıp, suçluluk oluşturacaktır. Ana-babaların, çocukların özerk bir biçimde bağımsız davranmaktan zevk aldıklarını bilerek, çocuğun davranışlarını kısıtlamak yerine, daha bağımsız ve özerk davranabilmelerine yönelik önlem almaları ve çocuklarını böyle davranışlar göstermeye teşvik ve rehberlik etmeleri gerekir. Örneğin; sürekli "kıрма" diye uyarmak yerine, kırabileceği cam vazoları onun ulaşabileceği yerlerden kaldırmak, özerk davranışları teşvik edilmiş olur. Ayrıca, her istediğini yerine getirmek, sınırsız özgürlük vermekte özerklik duygusunun gelişimini engellemektedir. Böyle bir tutum, kural tanımayan, bencilliği ve saldırganlığı gittikçe artan, ne pahasına olursa olsun isteklerini elde etmeye çalışan bir çocuk yetiştirme ile sonuçlanır.

Girişkenliğe karşı suçluluk (3-6 yaş)

Girişimciliğe karşı suçluluk döneminde, çocuklar giderek daha çok özgür bir şekilde çevrede hareket etmeyi öğrenir ve bu yüzden kendisi için daha geniş ve limitsiz bir şekilde amaçlarını gerçekleştirebilecekleri bir alan kurarlar. Ruh sağlığının bir göstergesi olan oyun, bu dönemde çocuğun baş uğraşısı ve önemli bir işidir. Çocuklar oyun oynayarak paylaşma, işbirliği gibi sosyal iletişim becerilerini geliştirirler, olumlu ya da olumsuz duygularını ifade etme olanağı bulurlar, anne, baba ve çeşitli meslek grubundaki kişilerin rollerine girerek içinde yaşadıkları dünyayı anlamaya çalışırlar. Cinsiyetin keşfedildiği bir dönemdir. Çocuklar anlamadığı konuları tam olarak anlamaya çalışır ve sayısız konular hakkında durmadan sorular sorabilirler. Çocukların düşüncelerinde ve hayal gücünde bir artma gözlenir. Girişimciliğe karşı suçluluk döneminde çocuklardaki girişimci duygu ebeveynler tarafından desteklenmelidir.

Girişimciliğe karşı
suçluluk döneminde,
ebeveynler çocuklardaki
doğal girişimci
davranışları şiddetle
cezalandırdıklarında
çocukta suçluk duygusu
gelişir.

Çocukların koşmaları, atlamaları, oynamaları ve fırlatmaları için fırsatlar ve ortamlar hazırlanmalıdır. Ebeveynler çocuklardaki bu doğal girişimci davranışları şiddetle cezalandırdıklarında çocukta *suçluk duygusu* gelişir.

Merak duygusunun ve cinsiyetin keşfinin doğrudan sonucu tabii ki çocuğun cinsellikle ilgili sorular sorması olacaktır. Eğer anne baba çocuğun bu türden sorularına uygun cevaplar verebilirse, çocuğun girişimciliği desteklenmiş olur. Eğer, ayıp, ayıp! Bunlarla ilgilenme! gibi engelleyici bir tavır takınılırsa, çocuk bu konuları merak etmenin suç olduğu hissine kapılır.

Çalışkanlığa karşı aşağılık (6-12 yaş)

Bu dönemde, çocuğun ilkökula gitmesiyle arkadaşlar ve öğretmenin çocuk üstündeki etkisi artarken anne-babanın etkisi giderek azalmıştır. Çocuk bir şeyler üretmek, yaptığı işlerde başarılı olmak ister. Bu dönem, *çalışkanlık* duygusunun edinildiği dönemdir. Çocuk istekli bir şekilde ve çabucak öğrenme konusunda hiçbir zaman olmadığı kadar hazırdır.

Çocuk okuma, yazma, hesap gibi bilgileri edinirken, kendisi ile aynı yaşlarda olan diğer çocuklarla kendini karşılaştırır ve kendisinin çalışkan olup olmadığına karar verir. Çünkü elde ettiği başarılar neticesinde takdir ve kabul edilmeyi bekler. Bu dönemdeki çocuk eğer çevresinden destek görürse öz saygısı artar. Çocuğun başkaları ile değil, kendi başarıları ile değerlendirilmesi ve karşılaştırması, yanlışlarının değil, doğrularının üzerinde durulması gerekmektedir. Ayrıca, çocuğun iyi yaptığı bir iş vardır. Önemli olan o işin bulunmasıdır. O zaman çocuğun aşağılık duygusu geliştirmesi engellenebilir. Aşağılık duygusu gelişen bir çocukta derslere çalışmama, başarısızlık korkusu, becerilerini geliştirmede isteksizlik ve güvensizlik görülür. Aşağılık duygusu çocukların kendilerini diğerlerinden olumsuz yönde farklı görmelerine (olumsuz benlik kavramı) ve farklıymış gibi davranmalarına yol açarak duygusal ve sosyal gelişimini zedeler.

Kimliğe karşı rol karışıklığı (12-17 yaş)

Ergenlik döneminde, kimlik oluşum süreciyle birlikte bilişsel gelişimin hızlanması, dürtüsel gereksinimlerde ve duygu yoğunluğunda artma, meslek seçimi, karşı cinsle kurulan ilişkiler, anne babadan ayrılma-bireyselleşme sürecinin yaşanması gibi nedenlerle ergenler bu döneme özgül zorluklar ve çatışmalar yaşamaktadır.

Büyüyen ve gelişen ergenler kendilerini ne olarak hissettikleri ile karşılaştırmalı olarak başkalarının gözünde nasıl göründüklerini bulmaya çalışırlar. Ergen hayran olduğu kişiye her yönden benzemek ister. Ailesi çevresi veya okulundan veya kitle iletişim araçlarının sunduğu kişileri taklit eder. Ergen başkalarını taklit ederek kendini bulmaya çalışır ve kendi kimliğini buluncaya kadar özdeşim modellerini değiştirir. Uygun özdeşim yolu ile kendi *kimliğini* geliştirir. Bu dönemi başarı ile atlatan ergenler kimlik duygusu edinirken, başarıyla atlatamayanlar rol karmaşasına düşmektedirler.

Kimlik duygusunun geliştirilmesi, yetişkin kararlarını (meslek ve eş seçimi) alabilmek için önemlidir. Ayrıca, başarılı kimlik statüsüne sahip olan kişiler bunalım

Aşağılık duygusu çocukların kendilerini diğerlerinden olumsuz yönde farklı görmelerine neden olur.

geçirmiş ve bir karara varıp kararlarına bağlanmış olan kişilerdir. Bunların sorunlarını çözmüş oldukları söylenebilir.

İnsancıl Gelişim Kuramı

İnsancıl Psikoloji'ye göre, birey kendisinden, davranışlarından ve oluşturacağı kimliğinden kendisi sorumludur ve hayatı yaşamaya değer ve anlamlı bir hale getirmek kişinin kendisine kalmıştır. Önemli olan geçmiş veya gelecek değil, yaşanan andır. Bu yaklaşıma göre, davranışları denetim altına almak yerine, daha çok özgürlüğe yer vermek gerekir. İnsancıl yaklaşıma göre insan, cansız bir nesne değildir. İnsanın davranışları dıştan bakılarak yorumlanamaz.

İnsancıl yaklaşım kuramcıları benlik kavramı üzerinde durmuşlardır. **Benlik kavramı**, insanın kendi kişiliğine ilişkin kanılarının bütünü, insanın kendisini tanıma ve değerlendirme şeklidir. Benlik kişiliğin öznel yanıdır. Benliğin günlük davranışlarımızın ve yaptığımız işlerin üzerinde önemli etkileri vardır. Çünkü benlik içimizde bizi denetleyen, gözetleyen, yargılayan, değerlendiren ve bunların sonucunda nasıl davranmamız gerektiğini belirleyen içsel bir güçtür.

İnsanın ruh sağlığı için, benlik tasarımı (ideal benlik) ile gerçek yaşantılar arasında bir dengenin sağlanması gerekir. İnsan ideal benliğe ne kadar uygun hareket ederse, o derece sosyal yaşamında huzurlu olacaktır. İnsanın kendi değer yargıları ve ideallerine göre hareket ve mücadele etmesi, onun hem ruhsal hem de sosyal bakımdan kendisine olan saygısını ve güvenini arttıracaktır. Kısacası daha huzurlu olacaktır. Aksi durumda çeşitli huzursuzluklar söz konusu olacaktır.

İnsancıl Yaklaşım'ın kuramcısı Abraham Maslov olmuştur. Eğitim ile ilgili olarak ise Rogers'in görüşleri ön plandadır. (Maslow'un temel inan gereksinimleri hiyerarşisi bölüm 2'ye bak.)

Carl Rogers'ın kuramı

Carl Rogers benlik kavramı üzerinde durmuştur. Benlik kişinin kendi hakkındaki algılamalarını içerir. Mesela; " Ben kimim?" gibi soruların cevabını verebiliyorsa kişi kendinin farkındadır. Benlik kavramı kişinin ne olması gerektiği ve ne olmak istediği konusundaki görüşleridir. **"İdeal benlik"** kişinin ne olmak istediği konusundaki görüşlerini içerir. Eğer buna ulaşırsa kişi kendini değerli hisseder.

Rogers, bebeklik ve çocukluk dönemlerinde kişinin başkaları tarafından değerlendirilmesinin onun olumlu ya da olumsuz bir benlik geliştirmesine etki yapıp yapmayacağıyla ilgilenir. Rogers insanın nasıl değişikliğe uğradığını anlamak istemiştir. Yeni doğan bebek kendisinin farkında değildir. Dolayısıyla ilk zamanlar benlik kavramı yoktur. Zamanla çevresiyle olan etkileşimden sonra oluşmaya başlar. Yaşantısındaki algıları algılamada en yakınlarının görüşleri önemlidir. Zamanla yakınlarının değer verdiği davranışları yapmaya, değer vermediği davranışları yapmamaya başlar. Bu davranışlar zaman içinde onun değer sistemini oluşturur. Ayrıca kişinin geleceğe dönük görüşlerinin oluşmakta olan davranışları etkilediğini savunur.

Rogers'a göre benlik sürekli değişir.

Rogers'a göre insan kendi benlik kavramına uygun davranışları sergiler. Benlik kavramı ile değerlerinde tutarlılık oluşturmaya çalışır. Rogers'a göre benlik sürekli değişir.

ÇOCUKTA GERÇEK BENLİK KAVRAMINI ETKİLEYEN AİLE FAKTÖRLERİ

Benlik toplumsal yaşantı sonucunda kazanılan bir oluşumdur. Çünkü çocuklar kendi varlıklarının tam olarak farkında değildirler. Ancak, sosyalleşme süreci sonucunda kendilerini tanımaya başlarlar. Çocukluktan itibaren insanın yaşadığı sayısız olaylarla beraber benlik de oluşmaya başlar. Çocuk öncelikle çevresindekileri ayırt etmeye başlar, önce aileyle karşılaşır, ona göre davranışlar sergiler. Bu nedenle, aile benlik oluşumunda birincil faktördür.

Anne Baba Tutumları

Aile özel karakterin kazanılmasında rolü olan övgü ve cezaların kaynaklandığı ve kullanıldığı başlıca ortamdır. Hayatın ilk başlarında bebeğin anne ile kuracağı 'güvenli bağlanma' ilişkisi sağlıklı kişilik gelişiminin temelini oluşturmaktadır. Çocuğun kişilik gelişiminde ve sosyalleşmesinde hem anneyle hem de babayla güvenli bir 'sevgi bağı' olmasının bütünüleyici önemi ve etkisi vardır.

Çocukların ilk örnekleri ve öğreticileri çoğunlukla ana babalarıdır. Ana babalar büyük uyarı kaynakları olarak çocukların taklit edebilecekleri ilk modellerdir. Örnek alma sürecinde çocuklar, ana babanın birçok kişilik özelliğini taklit ederken, ahlaki ve kültürel değer ve standartlarını da benimserler. Çocuklar kendi cinsiyet kimlik ve rollerini kendi cinsi anne ya da baba ile özdeşleşerek öğrenirler. Çocuklar ailede cinsiyete göre rol benimsemeyi, yani ilgi ve davranışlar geliştirmeyi de öğrenirler. Örneğin; kız çocuklarının, anneleri gibi, ev işlerine ya da giyime kuşama ilgili olmaları gibi.

Ana babanın çocuğuna karşı tutumu, onun kişiliğın gelişmesinde ve eğitiminde büyük önem taşır. Farklı anne baba tutumları çocuklara içinde yaşadıkları aile ortamı ile sosyalleşme imkânı vererek, çevreye karşı nasıl bir tepki göstireceklerini, problem çözme ve yaklaşımları ile ilgili öngörülerini de sunmaktadır.

Aşırı koruyucu tutum

Bu tutumda sevgi ve disiplinsizlik iki aşırı uçtır. Sevgi vericilik ve koruyuculuk biçimindedir. Çocuk ne kadar büyümüş olursa olsun, aile ona ilk yıllarda olduğu gibi daima vermeye ve korumaya eğilimlidir. Çocuktan bir şey beklemez, disiplin uygulamaz. Disiplinsizlik yalancı bir hoşgörü biçiminde görünürse de aslında ailenin güçsüzlüğünün yetersizliğinin bir sonucudur.

Çocukların yapabileceği pek çok şey anne baba tarafından yapılır. Böylece çocuklarının yaşayarak öğrenmelerinin önüne geçilmiş olunur.

Ana babalar büyük uyarı kaynakları olarak çocukların taklit edebilecekleri ilk modellerdir.

Aşırı koruyuculuk duygusal alanlarda da kendini gösterir. Çocuğun üzüntü, kaygı, korku gibi acı veren hiçbir duyguyu yaşamasına izin verilmez. Çocuk gerçek yaşamdan yalıtılan yapay bir dünyaya sokulur. Her şey kolaylaştırıldığı için çocuk yaşama hazırlıksız bırakılır.

Çocuğun kendini güdülemek, korumak ve geliştirmek için enerjisi azdır. Problemlerle baş etmede güçlük yaşar. Duygularından kaçır ve duygularını bastırmaya çalışır. Çocuk, ürkek, inatçı, mantıksız kavgalar çıkaran, çabuk mutsuz ve diğer kişilere bağımlı bir birey olur.

Aşırı koruyucu anne baba tutumu çocukların psikososyal temelli problem çözme becerisini azaltmaktadır. Sosyal kaygı düzeyi yüksek ergenlerin sosyal kaygı düzeyi düşük olanlara göre ailelerinde daha fazla koruyucu tutumlarla karşılaştıkları bilinmektedir. Koruyuculuğun, çocuğun kişilik gelişimini olumsuz yönde etkilediğini, dıştan yönetilen bağımlı bir kişilik yapısı geliştirdiğini saptamıştır.

Aşırı denetleyici ve baskıcı tutum

Kontrolün yüksek kabul ve ilginin düşük olduğu çocuk yetiştirme tutumudur. Kurallar çocuğa açıklanmadan koyulur. Çocuğun bu kurallara sıkı sıkıya uyması beklenir. Anne baba kendisini toplumsal otoritenin temsilcisi olarak görür ve çocuktan mutlak itaat bekler. Boyun eğmeğe bir erdem gözüyle bakılır. Anne baba çocuğu toplumsal standartlara göre kendi tasarladığı gibi şekillendirilmeye çalışır.

Çocuk sesli, uslu, nazik ve dikkatli olmasına karşın küskün, pasif, çekingen, başkalarının etkisinde kolay kalabilen, aşırı duyarlı ve içine kapanık bir yapıya sahiptir. Çocuk kendini değersiz hisseder. Aşağılık duygusu olabilir. Çocuğun dış kontrolü yüksek, iç kontrolü düşüktür. İç kontrol gelişmediği için anne baba kontrolü olmadığında kendini kontrol etmede başarısız olur. Böyle bir aile ortamında büyüyen çocuk, azarlanmaktan ve cezalandırılmaktan kurtulmak için büyüklere karşı edilgen, uysal ve uslu olur; fakat içten içe güvensizlik duygusu geliştirir.

Aşırı hoşgörölü tutum

Bu tutumda olan ana baba çocuğun isteklerini hiçbir şekilde denetim ve sınırlama getirmeksizin daima kabul eder. Bu tutum içinde büyüyen çocuklar, ya çekingen, ürkek, ya da kırıncı, hırçın, kavgacı olurlar. Çocuk kendi üzerinde bir otorite aramaya çalışır.

Çocuk disiplinsiz, sınırlarını çizemeyen, nerede ne yapacağını bilmeyen bir birey olur. İlk kez okul döneminde karşılaştığı kurallar karşısında hayal kırıklığına uğrar ve uyum sağlayamaz. Yetişkin olduğunda toplumun vermediği hakları kendine tanımaya kalkışır. Diğer insanların dikkatini çekmek ister ve onların kendisine hizmet etmesini bekler.

Eşitlikçi ve demokratik tutum

Çocuğa sevgi karşılıksız verilir. Çocuğun eşsizliği kabul edilir. Anne baba çocuğun ilgi ve gereksinimlerine duyarlıdır. Çocuğun ilgilerini göz önünde tutarak

Eşitlikçi ve demokratik tutumda, anne baba çocuğun ilgi ve gereksinimlerine duyarlıdır.

onun yeteneklerini geliştirecek ortam hazırlar. Vereceği sorumluluğun çocuğun yetenek ve kapasitesini aşmamasına özen gösterir. Anne baba çocuktan olgun davranış talebinde bulunur. Standartları belirler ve bunu çocuğa açıklar. Kesin sınırlamalar yerine çocuğa seçenekler sunulur. Kurallar çocukla konuşularak koyulur. Kurallara uyum sağlaması için çocuk desteklenir. Kurallar çocuğun yaşına ve kişilik yapısına uygundur. Ceza verileceğinde nedeni açıklanır ve hatayı telafi edici ceza uygulanır.

Bu tutum içinde olan ana baba ailenin vereceği kararlara çocuğun da katkıda bulunacağına; çocuğun bir birey olarak bağımsızlığını kazanması gerektiğine inanmışlardır. Böyle bir ailede yetişen çocuklar temel güven duyguları gelişmiş, sevgi alış verişinde bulunan, girişimci, sosyal, sorumluluk alabilen, kendisine ve diğer insanlara saygılı bireyler olurlar.

Çocuk esnek, hızlı gelişen ve değişebilen, geniş uyum potansiyeli olan bir varlıktır. Onun sağlıklı gelişmesi yalnızca olumlu tutumlara bağlı değildir. Çocuk gelip geçici olumsuz tutumlarla da karşılaşır, bunlarla baş etmeyi öğrenir, kendisini sağlıklı, denge içinde tutabilir. Ancak, çocuktaki esneklik sınırsız değildir. Uyum yapılması güç olan süreklilik gösteren olumsuz aile tutumları sağlıklı ruhsal gelişimi engelleyebilir hatta saptırabilir

Kardeş Ayırımı

Aile içinde bazen klikleşmeler, aile içindeki bir grubun başka gruba ya da kişiye karşı çıkması, gizli anlaşmalar oldukça sık görülür. Bazen anne-baba çocuklara karşı, çocuklar anne babaya karşı, bazen de bir çocukla baba, bir başka çocukla anneye karşı kutuplaşabilir. Çocuk aile içinde herkesin yüklendiği bir şamar oğlanı da olabilir.

Burada çocuklar arasında ayrımcılık vardır.

Örnek

- Kız çocukla erkek çocuk arasında veya yatağını ıslatan çocukla diğer çocuklar arasında ayırım yapılır.

Duyguların daha fazla ifade edildiği ailelerde, kardeşlerin de birbirleriyle daha iyi anlaştıkları görülmüştür.

Duyguların daha fazla ifade edildiği ailelerde, kardeşlerin de birbirleriyle daha iyi anlaştıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra, anne ve babalar çocuk yetiştirme biçimleri konusunda hem fikir olduklarında, kardeşler arasında çatışma daha az görülmektedir. Aile içi ilişkilerin daha sıcak olduğu ve duyguların ifade edildiği ailelerde yetişen çocuklar daha az davranış problemi sergilemektedirler.

Aile içindeki olumsuz duygulanım, eşler arası çatışma ve mutsuzluğun, kardeşler arasındaki ilişkide daha az sosyal davranışların sergilenmesi ile bağlantılı bulunmuştur. Anne ve baba arasında görülen anlaşmazlıkların, anne ve babaların çocuklarına farklı şekilde davranmalarına yol açtığını, bunun sonucunda da daha yüksek düzeyde kardeşler arası çatışmanın görüldüğünü ifade etmişlerdir.

Çocukta Cinsiyet Ayrımı

Ailelerin türlü nedenler yüzünden çocukları arasında cinsiyetlerine göre muamele yaptıkları bilinmektedir. Toplum içerisinde erkek çocuğunun kızdan farklı tutulmakta ve bu tutumun kız çocuğunun yaşantısında büyük bir sorun hâline gelmektedir.

Çocuklar arasında kız-erkek ayrımı yapmayarak onlara eşitlikçi bir anlayışla yaklaşılmalı, adil davranılmalı, saygı gösterilmeli, isteklerine, ilgilerine, görüşlerine değer verilmeli, sosyal, fiziksel, zihinsel ve duygusal açıdan olabildiğince geniş gelişim imkânları sağlanmalı, herkesin birbirine değer verdiği ve bireylerin sorumlulukları paylaştığı bir ev ortamı oluşturmak için özen gösterilmelidir.

Tartışma

- Aile tutumları arasından olumlu olan ya da olanlar hangi tutumlardır, nedenleriyle beraber tartışınız.
- Düşüncelerinizi sistemde ilgili ünite başlığı altında yer alan “tartışma forumu” bölümünde paylaşabilirsiniz.

Ödev

- Kişiliğin gelişiminde aile dışındaki çevresel faktörleri kısaca belirtiniz.
- Hazırladığınız ödevi sistemde ilgili ünite başlığı altında yer alan “Ödev” bölümüne yükleyebilirsiniz.

Özet

•Kişilik, bireyi başkalarından ayıran doğuştan getirdiği ve sonradan kazanılan özelliklerin bütünüdür. Kişilik, bireyin zihinsel, duygusal, sosyal ve fiziksel özelliklerinin süreklilik gösteren yönlerini içerir. Kişiliğin gelişim sürecini açıklamak için çok sayıda kuram geliştirilmiştir. Her bir gelişim kuramı, insan gelişiminin özellikle bir alanını odak noktası olarak kabul ederek bu gelişimi genel olarak diğer alanlarla da bütünleşecek biçimde ortaya koymuşlardır. Temel ihtiyaçlarını toplumla çatışma haline düşmeden karşılayabilen insanların psikolojik bakımdan sağlıklı kimseler olduğu söylenebilir. Yaşamının ilk yıllarından itibaren başkalarıyla etkileşim içinde olamayan çocuklarda, sağlıklı bir bireyselleşmenin gerçekleşemeyeceği ve çocuğun sosyalleşmesinde ailenin önemli bir yeri olduğu ifade edilebilir. Bu açıdan sağlıklı kişiliğin olumlu aile tutumlarıyla ile yakından ilişkili olduğunu söylenebilir.

Değerlendirme sorularını sistemde ilgili ünite başlığı altında yer alan “bölüm sonu testi” bölümünde etkileşimli olarak cevaplayabilirsiniz.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. İğdişlik korkusu ve oedipus karmaşası aşağıdaki dönemlerden hangisinde yaşanır?
 - a) Oral dönem
 - b) Anal dönem
 - c) Fallik dönem
 - d) Latent (gizil dönem)
 - e) Ergenlik dönemi
2. Erkek çocuğun babasına karşı normal sevgisinin daha çok şiddetlenerek annesini rakip olarak görmesi ve ondan nefret etmesine ne ad verilir?
 - a) Oedipus karmaşası
 - b) İğdişlik korkusu
 - c) Girişimcilik
 - d) Özerklik
 - e) Suçluluk
3. Aşağıdaki gelişim dönemlerinden hangisinde temel güven gelişir?
 - a) Anal dönem
 - b) Fallik dönem
 - c) Oral dönem
 - d) Latent dönem
 - e) Ergenlik dönemi
4. Aşağıdakilerden hangisi olumsuz anne baba tutumlarının bir sonucu olabilir?
 - a) Güven duygusunu geliştirir
 - b) Gerekli engelleri öğretir
 - c) Bilişsel gelişimi hızlandırır
 - d) Toplumsallaşması için fırsat hazırlar
 - e) Aşırı sınırlayan, desteklemeyen, güven vermeyen bir tutum sergiler.
5. İki yaşındaki bir çocuk salıncakta yardımsız sallanmak istemekte, kendisini tutmaya çalışan annesinin ellerini itmektedir. Çocuğun bu davranışı hangi gelişimsel özellikle açıklanabilir?
 - a) Yatkinlik
 - b) Özerklik
 - c) Üretkenlik
 - d) Özdeşim
 - e) Bütünlük

6. Aşağıdaki kavramlardan hangisi bireyin kim olduğuna ilişkin fikrini ifade eder?
- Benlik saygısı
 - Duygusal zeka
 - Benlik kavramı
 - Beden imajı
 - Sosyal zeka
7. Çocuk sevinç içerisinde eve gelir ve “matematik sınavından 95 aldım.” Der. Anne kayıtsız bir şekilde “100 alan var mıydı” diye sorar. Yukarıdaki olay hangi aile tutumuna örnektir?
- Aşırı koruyucu tutum
 - Aşırı denetleyici ve baskıcı tutum
 - Aşırı hoşgörölü tutum
 - Kardeş ayrımı
 - Eşitlikçi ve demokratik tutum
8. “Çocuklar anlamadığı konuları tam olarak anlamaya çalışır ve sayısız konular hakkında durmadan sorular sorabilirler. Çocukların düşüncelerinde ve hayal gücünde bir artma gözlenir.” Yukarıdaki ifade hangi psikososyal gelişim dönemi için geçerlidir?
- Temel güvene karşı güvensizlik
 - Özerkliğe karşı kuşku ve utanç
 - Girişkenliğe karşı suçluluk
 - Çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu
 - Kimliğe karşı rol karışıklığı
9. “Bu tutum içinde büyüyen çocuklar, ya çekingen, ürkek, ya da kırıncı, hırçın, kavgacı olurlar. Çocuk kendi üzerinde bir otorite aramaya çalışır.” Yukarıdaki ifade hangi aile tutumunun bir sonucu olabilir?
- Aşırı koruyucu tutum
 - Aşırı denetleyici ve baskıcı tutum
 - Aşırı hoşgörölü tutum
 - Kardeş ayrımı
 - Eşitlikçi ve demokratik tutum
10. “Çocukların yapabileceği pek çok şey anne baba tarafından yapılır ve böylece çocuklarının yaşayarak öğrenmelerinin önüne geçilmiş olunur.” Yukarıdaki ifade hangi anne baba tutumu için geçerlidir?
- Aşırı koruyucu tutum
 - Aşırı denetleyici ve baskıcı tutum
 - Aşırı hoşgörölü tutum
 - Kardeş ayrımı
 - Eşitlikçi ve demokratik tutum

Cevap Anahtarı

1.C,2.A,3.C,4.E,5.B,6.C,7.B,8.C,9.C,10.A

YARARLANILAN VE BAŞVURULABİLECEK DİĞER KAYNAKLAR

- Arı, R. (2005). Gelişim ve Öğrenme. Ankara. Nobel Yayın Dağıtım.
- Bacanlı, H.(2005). Gelişim ve Öğrenme, 10.Baskı. Ankara. Nobel Yayın.
- Burger, JM. (2006). Kişilik. 1.Baskı, İstanbul. Kaknüs yayınları.
- Doğan, C. (2012). İnsan ve davranışı, 25.Baskı, İstanbul. Remzi Kitabevi.
- Güleç, C. Köroğlu, E. (2000). Temel Psikiyatri. Cilt 1. İstanbul. Nobel Tıp Kitabevi.
- Hökelekli, H. (2008). Psikolojiye Giriş. İstanbul. Düşünce Kitabevi Yayınları
- http://kisilikkuramlari.blogspot.com/2010/12/ozet-carl-rogers_6724.html.
26.11.2013
- Mandell, K.L., Gamble, W.C. & Taylor,A.R.(2007). Family emotional climate and sibling relationship quality: Influences on behavioral problems and adaptation in preschool aged children. Journal of Child and Family Studies,16, 61-73.
- Morsünbül Ü, Tümen B. (2008). Ergenlik döneminde kimlik ve bağlanma ilişkileri: kimlik statüleri ve bağlanma stilleri üzerinden bir inceleme. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 15 (1).
- Özdemir, O. Özdemir, PG., Kadak, MT., Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik Gelişimi. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry, 4(4)
- Özer, S. D. ,Özer, K.M.(2002), Çocuklarda Motor Gelişim, İstanbul, Nobel Yayın Dağıtım.
- Öztürk O, Uluşahin A. (2008). Ruh Sağlığı ve Bozuklukları, 10. Baskı. Ankara, Bayt.
- Senemoğlu, N. (2001). Kişilik Gelişimi Kuramları. Gelişim Öğrenme ve Öğretim. 3. Baskı. Ankara. Gazi Kitapevi.
- Şanlı, D. Öztürk, C. (2012). Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi. Buca Eğitim Fakültesi Dergisi 31-48.
- Taymur, İ. Türkçapar, MH. (2012). Kişilik: Tanımı, Sınıflaması ve Değerlendirmesi Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry, 4(2)
- Yavuzer, H. (2003). Çocuk Psikolojisi, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi.
- Yörükoğlu, A. (2004). Çocuk Ruh Sağlığı, 27. Basım, İstanbul, Özgür Yayınları.
- <http://blog.milliyet.com.tr>